Ázsia

Magyar utazók Ázsiában

Ázsia a legnagyobb és legnépesebb kontinens. Területe 44,5 millió km². Az emberi népesség mintegy 60%-a itt él. A legtöbb magyar utazó ide jutott el, mely egyrészt a területi közelséggel, illetve a magyarok őshazakeresési szándékával magyarázható.

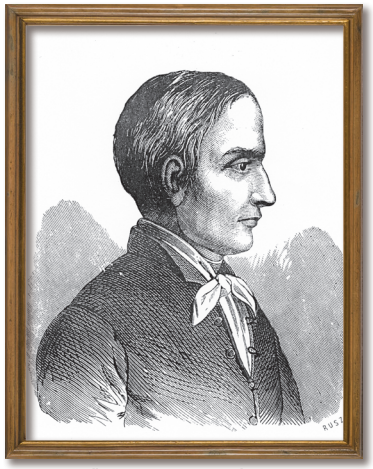

Kőrösi Csoma Sándor

Kőrösi Csoma Sándor (1784–1842) a Himalája magyar remetéje

Kőrösi Csoma Sándor Erdély egyik legszegényebb vidékén, a Háromszéki-havasok tövében meghúzódó kis faluban, Csomakőrösön született. Csoma szülőhelyén nagyon mostohák voltak a természeti feltételek, így a mezőgazdaság nem nyújtott biztos kenyeret. Csomakőrös lakói a maguk készítette sziták, bocskorkötők eladásából éltek meg. Hogy áruikat eladják elvándoroltak Erdély távolabbi tájaira, a Kárpátokon túlra, a magyar Alföldre, Moldvába, sőt az akkori Török Birodalom vásározó helyeire, így Konstantinápolyba is. A csomakőrösiek Erdély legvilágláttottabb fiai közé tartoztak. Kőrösi Csoma Sándor valószínűleg ekkor kaphatta az első késztetéseket távoli tájak megismerése iránt.

Kőrösi Csoma Sándor a híres nagyenyedi ***Bethlen Kollégiumban*** tanult, ahol szolgadiákként kereste meg a taníttatására és ellátására szolgáló költségeket. Érdeklődése Nagyenyeden ébredt fel a magyarság Ázsiában feltételezett ***őshazája*** iránt. Tanulmányait Göttingenben folytatta, ahol Blumenbach professzor előadásaiban többször tett említést arról a feltevésről, hogy a magyarok valószínűleg a kínai évkönyvekben sokat szereplő, Dzsungáriában élő, ujguroktól származnak. A Vöröstoronyi-szoroson áthaladva mondott búcsút 1820-ban a Kárpátok koszorúzta szülőföldjének, Erdélynek, ahova soha többé nem tért vissza.

A Himalája egyik hágóján felkapaszkodva jutott a kopár Ladak tartomány földjére 1822. májusában. Itt találkozott William Moorcoft brit kormánymegbízottal, aki felkérte a ***tibet-angol szótár*** elkészítésére. Csoma úgy vélte, a tibeti nyelv ismerete elősegítheti eredeti céljának megvalósítását, s a régi tibeti kéziratokban találhat adatokat a magyarság eredetére és őshazájára vonatkozóan. Hosszú hónapokig készítette szótárát - a 3370 méter tengerszint feletti magasságban lévő - Zanglában egy tibeti szerzetes, Szangje Puntszog segítségével.

A székely tudós Kalkuttában, a Bengáli Ázsiai Társaság székházában töltötte életének utolsó évtizedét és kiadásra előkészítette a Tibeti-Angol Szótár és Nyelvtan című munkáit.

Eredeti célját azonban nem érte el. Noha 58 évesen ismét vándorbotot ragadott, hogy Dzsungáriába menjen, de a bengáliai Terai mocsaraiban **maláriás** fertőzést kapott és 1842 áprilisában ***Dardzsiling***ben elhunyt. A dardzsilingi temetőben magasodó síremléke gyakran látogatott zarándokhellyé vált.

Gróf Széchenyi István így méltatta:

„…a tudós önfeláldozás örök példája. Nemzetének bölcsejét kereste és a maga sírját találta itt – de halhatatlanságát is. Egy szegény árva magyar pénz és taps nélkül, de elszánt kitartó hazafiságtól lelkesítve, Kőrösi Csoma Sándor hazáját kereste a magyarnak és végre összeroskadt fáradalmai alatt. Távol a hazától alussza örök álmát, de él minden jobb magyarnak lelkében."

Kőrösi Csoma Sándor sírja Dardzsilingban

Reguly Antal (1891–1858) az Észak-Urál térképezője

Reguly Antal

Reguly Antalt elsősorban nyelvészként tartják számon, hiszen kimagasló érdemeket szerzett a ***finnugor népek*** nyelvének és kultúrájának kutatásában. A hazai tudóskörök bízták meg, hogy tanulmányozza a Volga menti finnugor népek életét és nyelvét. 1844-ben indult el három éves küzdelmekkel teli kutatóútjára.

Utazása során fáradhatatlanul vezette nyelvészeti feljegyzéseit, szótárakat írt és énekeket gyűjtött. Az ősi szó nyomozása közben jutott el az északi vogulokhoz, majd kezdte meg az osztják (hanti) nép és nyelv tanulmányozását. Ezt követte a cseremisz (mari) nép tanulmányozása, majd a nyenyecek között töltött hosszabb időt. Eljutott a Jeges-tenger partjáig, s az Urál legkietlenebb, legvadabb északi tájaira.

Reguly volt az az európai tudós, aki őshazakutatási szándékkal bejárta az Észak-Urál zord tájait, és szorgalmasan feltérképezte az általa beutazott vidéket. Legnagyobb érdeme, hogy mérőműszerek hiányában képes volt elkészíteni az ***Észak-Urál*** egész területének addig legrészletesebb térképét. Térképe 380 000 km²-nyi területet ölel fel, azaz csaknem négy magyarországnyi tájat ábrázol. Útja során több mint 30 000 kilométert tett meg gyalogosan, rénszarvas szánon és csónakon. Munkája későbbi expedíciók számára is értékes forrást jelentett.

Reguly rendkívüli árat fizetett eredményeiért. A három esztendős út gyötrelmei nagyon megrendítették egészségét és már súlyos ***betegen tért haza***.

Déchy Mór

Déchy Mór (1851-1917) a Kaukázus feltárója

Az Európa és Ázsia határán található magashegység, a ***Kaukázus*** ősidők óta vonzotta az embereket. E tájak megismerésében úttörő szerepet játszott Déchy Mór, aki élete során ***hét*** tudományos expedíciót szervezett e zordon sziklabirodalomba.

Déchy Mór már fiatalon több ***hegymászó*** utat tett az Alpokban, később pedig a Magas-Tátra sziklavilágát járta, majd Erdély havasaival és a Dinári-hegységgel, a Pireneusokkal és Norvégia északi tájaival, illetve a **Spitzbergákkal** ismerkedett. Első Kaukázusba tett útja 1884-ben olyan nagy hatással volt rá, hogy minden energiáját e vidék feltárására fordította. Már első útja alkalmával megpróbálkozott a Kaukázus legmagasabb csúcsának az ***Elbrusz***nak (5629 méter) a megmászásával részletes, megbízható térképek nélkül. A Kaukázus első pontos, 1:400 000 méretarányú térképét később ő készítette el.

A következő esztendőkben Déchy számos tudóst kért fel kaukázusi kutatásaihoz. Többek között Lojka Hugó és Hollós László **botanikusokat**, Schafarzik Ferenc, Papp Károly és Laczkó Dezső **geológusokat**.

Déchy Mór fotója a Baksan-völgy gleccseréről, alatta a mai állapot

Vámbéry Ármin (1832-1913) a sánta dervis

Vámbéry Ármin születésekor édesapja már a sírban nyugodott, az országot sújtó kolerajárvány áldozataként. A szegény családból származó gyermeket testi nyomorúsággal is sújtotta a sors, ***bal lábára megbénult***. Az élet furcsa fintora, hogy amit a fizikai képességekben megtagadott, azt mintha a szellemiekben kárpótolta volna, hiszen kimagasló ***nyelvtehetség*** volt.

A törökországi Konstantinápolyban (mai Isztambul) a keleti nyelveket akart tanulmányozni, majd Közép-Ázsiában a magyarok eredetét szerette volna kutatni. Eötvös József közbenjárására elnyerte a Magyar Tudományos Akadémia erkölcsi és pénzügyi támogatását. Így indulhatott el első, 1857-es utazására, Konstantinápolyba. Törökországban fél évtizedet töltött. Az ott élő magyar emigránsok révén kapcsolatba került az előkelő udvari körökkel, s hírlapírói tevékenységével tekintélyes barátokat szerzett. Megszerette a törököket, akik később Reshid effendiként emlegették.

Második útján célja ***Közép-Ázsia*** volt. Mivel az orosz és brit hatalom minél nagyobb befolyás kívánt szerezni a közép-ázsiai területek felett, ezért a helybéliek minden külföldiben ellenséget láttak. A gyanúba került külföldiekre pedig gyötrelmes halál várt.

Vámbéry Ármin, hogy elkerülje ezt a sorsot, hosszú szakállat növesztett, viseletes ***dervis*** (kolduló szerzetes) ruhát öltött, valódi kilétét eltitkolva indult el Közép-Ázsiába. Fő célkitűzése a magyarság eredetére vonatkozó tudományos adatgyűjtés, valamint a török népekkel való kapcsolat kutatása volt, de tanulmányozni kívánta a közép-ázsiai népek kultúráját is. Közép-Ázsiában megtett útjának izgalmas élményeit *Középázsiai utazás* című művében örökítette meg, s ezzel Európa hírűvé vált.

Vámbéry Ármin dervis ruhában

A Széchenyi – Lóczy Kelet-Ázsiai Expedíció (1877-1880)

Gróf Széchenyi Béla tudományos útja egy családi tragédiából fogant. Kétesztendei, boldog házasságot követően, 1872-ben apró gyermekeivel lett özvegy. Elveszítette feleségét, Erdődy Hanna grófnőt, s a fájdalmára keresett enyhülést a nagy ázsiai utazásban.

Az expedíció tagjai - ***Lóczy Lajos*** geológus, ***Gustav Kreitner*** katona, térképész és ***Bálint Gábor*** nyelvész - 1877. december 4-én szálltak fel a Polluce nevű gőzhajóra.

A Széchenyi-expedíció tagjai (balról jobbra: Gustav Kreitner, Széchenyi Béla, Lóczy Lajos)

Az indiai Bombayben a Széchenyi-expedíció tagjai elváltak egymástól. Lóczy Kalkuttában, a Bengáli Ázsiai Társaság székházában megtalálta Kőrösi Csoma Sándor elveszettnek hitt önéletrajzát és kéziratait. A jeles tudós angol nyelvű önéletrajzát lefordította és a *Khinai Birodalom* című művében publikálta. Ezt követően látogatott el Dardzsilingbe, Csoma sírjához, majd bejárta Szikkim fantasztikus hegybirodalmát, majd Jáva szigetén megmászta a 2915 méter magas Merapi-vulkánt.

Széchenyi Kreitnerrel Japánba utazott, s felkapaszkodtak a 3776 méter magas, örök hó fedte ***Fudzsi***ra. Viharos szélben, ködben helyi kalauz nélkül másztak a meredek lejtőkön. Minden bizonnyal Széchenyi Béla volt az első magyar, aki feljutott a japánok ősi szent hegyére.

Az expedíció tagjai 1878. december 8-án találkoztak ismét és eljutottak ***Észak-Kínába***, ahol a hatalmas kiterjedésű **lösz**fennsíkokat tanulmányozták, megfigyelték a meredek löszfalak között kanyargó utakat, a löszlakásokat, melyek a kínaiak tízezreinek nyújtottak otthont.

Tibeti népviselet
Széchenyi Béla könyvéből

Ezt követően a ***Góbi-sivatag*** volt utazásuk célja, ahol a legdélibb oázisvárosába, Tunhuangba is eljutottak. Lóczyék felkeresték a településtől 24 km-re található Ezer buddha barlangokat. A mesterséges üregekben buddhista festményeket és szobrokat találtak, melyeket a Han dinasztia (4. század) idején készítettek. Lóczynak arra nem volt ideje, sem képzettsége, hogy részletes művészettörténeti kutatásokat végezzen, de hazatérte után a látottakra felhívta honfitársa, Stein Aurél figyelmét. A Kína és India közötti hagyományos, kulturális kapcsolatokat bizonyító barlangok így Stein Aurél felfedezései révén válhattak világhírűvé.

Az expedíció tagjai Kelet-Ázsiában, szárazföldi úton, több mint tízezer kilométert tettek meg. Az expedíció hozadéka több mint 700 kg-nyi, 19 ládában épségben hazajuttatott ásvány- kőzettani és őslénytani gyűjtemény, botanikai anyag, több mint kétezer oldalas beszámoló és nyolc magyarországnyi területet felölelő térkép voltak.

Lóczy egyetemi professzorként felkeltette az érdeklődést tanítványaiban az ázsiai geológiai, földrajzi problémák kutatása iránt. Az ő ösztönzésére indult el Mandzsúriába a vasútépítő mérnök-geológus, Gubányi Károly, valamint Kína óriásfolyamainak tanulmányozására Cholnoky Jenő és a Tien-san titkait fürkésző Prinz Gyula.

Cholnoky Jenő fotója
a kínai Nagy-csatornán
egy rendőrhajóról

Cholnoky Jenő (1870–1950) Mandzsúriában

A veszprémi születésű Cholnoky Jenő édesapja kívánságára a műegyetemre iratkozott be, de sokat foglalkozott a földrajzzal és nagy hatással volt rá professzora, idősebb Lóczy Lajos. Mestere mellett asszisztensként dolgozott a tudományegyetem földrajz tanszékén, s ajánlásával, 1896-ban ösztöndíjat kapott kínai tanulmányútra. Az 1896-1898 között Cholnoky Jenő többek között vizsgálta a ***Kínai-alföld*** nagy folyamait. Eljutott Kína híres löszvidékeire, s amikor elfogyott szerény ösztöndíja, egy francia társaság bányaszakértőjeként végzett munkájából tartotta fenn magát. Eljutott Nanking vidékére, utazást tett a Góbi-sivatagba, s kétkerekű kordélyával járta a kietlen pusztaságot. Cholnoky Mandzsúriában 100 000 km^2 nagyságú bazaltfennsíkon végzett természetföldrajzi megfigyeléseket. Utazásáról *A sárkányok országából* című könyvében számolt be.

SZÓMAGYARÁZÓ:

Botanikus: Növényekkel foglalkozó biológus.

Geológus: Földtannal – a Föld felépítésével, szerkezetével, és történetével foglalkozó természettudomány - foglalkozó szakember.

Lösz: Sárga színű üledékes kőzet, mely a földtörténeti negyedidőszakban rakodott le. A világ legtermékenyebb mezőgazdasági területei helyezednek el rajta. Kínában a Lösz-fennsík szintén az ország legtermékenyebb területe, melyet az északi nomád törzsek elől a kínai nagy fal védett.

Malária: Régi nevén váltóláz. Az *Anopheles* szúnyog nőstényei által terjesztett paraziták által kiváltott betegség. Tünetei kezdetben hőemelkedés, izomfájdalmak, fejfájás, hidegrázás, rossz közérzet. Az első tünetek alapján – melyek 2-3 napig tartanak – gyakran influenzának vélik. A magas láz (41 °C körül) és a verejtékezés szabályos időközönkénti ismétlődése viszont már egyértelműen maláriára utal.

Spitzbergák: A Jeges-tengeren található szigetcsoport, az európai kontinenstől északra, körülbelül félúton Norvégia és az Északi-sarkpont között. A Spitzbergák területe Norvégiához tartozik, melynek a legészakibb területe.

TÁMOGATÓNK: Nemzeti Kulturális Alap